

Samtal med Stig Malm

LO:s nyvalde andre ordförande, Stig Malm, som allmänt tippas efterträda Gunnar Nilsson som LO-ordförande, intervjuas här av civilekonom Rolf Englund.

Fråga: Jag tänkte att vi skulle börja med lönepolitik och löneskillnader. Är det för stora löneskillnader, eller är det felaktiga löneskillnader? Ni i LO vill ju inte ha lika lön för alla.

Stig Malm: Man kan svara ja på bägge frågorna. Det är för stora löneskillnader sett i samhället som helhet. Det andra felet det är att det är felaktig lönesättning. Vi tycker att det är rimligt att man har likvärdig lön för likvärdigt arbete. Det har vi lyckats med inom industrin ganska bra. Det är lätt att bestämma det. Men det är lite svårt att bestämma hur en mycket skicklig yrkesarbetares lön skall vara i förhållande till prästen i Luleå eller till en läkare eller till en annan kategori.

Men vi kan ju göra så enkelt att vi tittar på lönerna i industrin. Vi tittar på de två kollektiven som finns, tjänstemän och arbetare. Om du skulle göra en något snär riktig arbetsvärdering så kan du se att en mycket skicklig yrkesarbetare, arbetsvärderingsmässigt, skulle komma i nivå med en verkmästare eller med en konstruktör. En konstruktör eller en verkmästare har i dag ungefär 2000 kr mer i månaden än vad en skicklig yrkesarbetare har. Då stämmer inte det här med lika lön för likvärdigt arbete. Vi har alltså koncentrerat oss på att försöka göra likvärdig lön inom LO-familjen. Jag tror att nästa steg blir att försöka hitta en likvärdig lön där vi kan jämställa arbetsprestationer i hela samhället.

Fråga: Jag har för mig att jag läst att det satt någon utredning som skulle titta på det där?

Stig Malm: Så här var det. Det finns alltså inom verkstadsindustrin en kommitté som har jobbat i nio år och var väl i stort sett klara. Man hade ett system som skulle kunna tillämpas för alla som jobbade inom verkstadsindustrin oavsett vad man hade för funktion. I slutet av den här utredningen så hoppade SIF av. Dom hoppade av därför att de fick ett kongressbeslut som sa att de värderingar som man har i dag, delar inte vi och då är det felaktigt, tyckte dom då, att värdera utifrån felaktiga värderingar. Men vi har en misstanke, eller jag personligen har en misstanke, om att en av orsakerna till att dom hoppade av var att det här systemet kommer att visa vilken orättvisa det finns i dag. Att det är en orättvisa som är ganska enorm till tjänstemännens fördel. Men vi hade haft ett väldigt bra argument i den här utredningen att kunna visa på att en större del utav lönekakan skulle tillfalla LO-kollektivet.

Fråga: Vilka grupper är det då som skall få sin relativlön förbättrad?

Stig Malm: Man måste slå fast den målsättningen, över hela samhället, att om man skall försöka ha en rättvis lönesättning så måste du börja med att vrida rätt det som har blivit fel under många år. Det kommer sannolikt att innebära att löneskillnaderna inom LO-kollektivet kommer

att öka, beroende på att vi har fört en effektivare solidarisk lönepolitik än man har gjort på andra områden. Det kommer alltså att innebära för att jämställa våra yrkesarbetare med motsvarande tjänstemannabefattningar så måste dom ha relativt sett mer.

Det är inte bara en spridning eller en jämförelse mellan olika kollektiv utan det är också en jämförelse i samma kollektiv. Där har egentligen tjänstemännen kommit längre än vi därför att dom har ju sin nomenklatur som säger att om du har en viss befattning så skall du ha relativ lön som ligger inom vissa nivåer oavsett vilken bransch du tillhör.

Fråga: Det finns en motsättning mellan marknadslöner och dom löneambitioner som fackliga organisationer har. Hur skall man se på konflikten mellan marknadsbestämda löner och löner som bestäms av LO, SAF och SIF?

Stig Malm: Är det inte på det sättet att du kan aldrig tillåta marknadskrafterna att få fritt spelutrymme. Politikerna, det är ju ingenting annat än folket. Och om man tillåter marknadskrafterna att bli för orättvisa så kommer folk att reagera mot det. Och vad vi försöker göra är att tygla marknadskrafterna på ett sånt sätt att folk upplever det som någotsånär rättvist. Det här är ett spel som är nödvändigt i en demokrati för annars fungerar det inte. Du måste alltså ha ett spel, du kan inte låta marknadskrafterna helt husera. Men det är klart att vi har ju ett jobb att slåss så att

säga mot marknadskrafterna och säga att marknadskrafterna får inte ha fritt spelutrymme, eftersom det kommer inte folk att acceptera.

När en ekonom säger att inte nog med att marknadskrafterna måste ha fritt spelrum utan det måste synas också. De som har det sämre ställt skall helst ha lite sämre kläder och dom som har det bättre skall ha lite bättre kläder. Men det är ju ett sätt att styra marknadskrafterna att oavsett om man har bra eller dålig lön så ser du i alla fall ungefär likadan ut. Marknadssystemet fungerar inte fullt ut i Sverige. För skulle det göra det så skulle folk se olika ut på gatorna.

Men det finns, det är rätt som du säger, det finns alltså en motsättning mellan marknadskrafterna och den lönepolitik som bedrivs. Men jag tror att summan utav dom här två storheterna blir någonting som folk accepterar, som gör att vårt demokratiska system fungerar.

Fråga: Enligt läroboken fastställs ju marknadspriset så att efterfrågan och tillgång blir lika. Om man fastställer ett högre pris än marknadspriset så blir det överskott. Om man sätter lönerna högre än marknadspriset så blir det arbetslöshet.

Stig Malm: Det du pratar om nu har egentligen inte så mycket med marknadskrafterna i sig att göra utan har ju egentligen med vår konkurrenskraft att göra, vilket i och för sig kan ha att göra med möjligheterna för svenska produkter att sälja sig på

utlandet. Det är ju helt uppenbart att tar vi ut för stora löneökningar så kommer våra produkter inte att kunna gå att sälja på utlandsmarknaden och då får vi ingen sysselsättning kvar. Det är ju så självklart så det begriper väl alla.

Vi har ju kunnat sälja lite dyrare i Sverige tidigare därför att vi har haft kvalitetsmässigt och tekniskt unika produkter. Men det har vi ju inte i dag. Utan dom andra länderna gör minst lika bra produkter som vi gör och då har vi inte det försäljningsargumentet kvar. Vi kunde alltså få ut mer av våra produkter av det skälet att vi hade leveranstrohet, bra kvalitet och tekniskt toppprodukter. Dom argumentena har vi inte lika uttryckligt nu som tidigare.

Det här är ju en process som du måste se ur ett internationellt perspektiv. Då är det egentligen inte så mycket avgörande hur mycket vi tar ut i löneökning, utan det är vad vi tar ut relativt sett våra konkurrenter. Hade vi haft en kompetent regering i det här landet som kunnat tagit ned inflationen så att den blev lägre än i vår omvärld, då kunde vi ha tagit ut lägre löneökningar och på så sätt stärka vår industris konkurrenskraft samtidigt som våra medlemmar fick mer reellt sett för pengarna.

Fråga: Om det då finns ett sådant här samband mellan reallöner och sysselsättning, hur skall man då fördela ansvaret för den fulla sysselsättningen mellan LO/SAF å ena sidan och regeringen å andra sidan?

Stig Malm: Det har visat sig dom senaste åren, när vi fick en borgerlig regering, så har vi ju sett att om inte det här samspelet fungerar på ett riktigt sätt så är det ju ytterst regeringen som har ansvaret, därför att dom har alltid korrigerande medel att gå in med. Du kan gå in med en devalvering, du kan gå in med en momshöjning och på andra sätt gå in, om man anser att man tagit ut för mycket i en löneförhandling, och korrigerar resultatet, vilket man alltså har gjort vid flera tillfällen.

Svaret är alltså att den som har det yttersta ansvaret är regeringen.

I årets tvåårsuppgörelse skrev vi in och förutsätter viss inflation och säger att nu har vi tagit vårt ansvar, nu är det regeringens tur att ta sitt ansvar, att se till att inflationen hålls på en rimlig nivå och inte bryter igenom de pristak som är bestämt. Då har vi alltså lagt över det totala ansvaret. Vi har tagit vårt ansvar, så det totala ansvaret ligger då på regeringen.

När vi kommer nu och läser facit på den här uppgörelsen, och jag tror alltså inte på att man klarar det här, därför att man inte är tillräckligt handlingskraftig, och ännu mindre den regering som sitter nu. Det innebär alltså att man kommer inte att svara upp till det ansvar som vi ställde på regeringen och för oss blir det väldigt svårt att i fortsättningen, om vi får en sån här regering, att träffa måttfulla avtal, därför att vi har ju inga garantier för att dom vidtar sådana åtgärder så att våra medlemmar får reellt sett någonting kvar.

Skall vi kunna konkurrera, knäckfrågan som du tar upp är ju den intressanta, näm-

ligen hur skall vi kunna öka sysselsättningen i vårt land? Jo, det är genom att bli bättre och konkurrera, och hur skall vi bli bättre att konkurrera? Jo, det är att vi tekniskt sett måste göra bra produkter till konkurrenskraftiga priser. Då måste vi på tekniksidan satsa en hel del pengar, genom investeringar, produktionsteknik och nya produkter men också se till att våra kostnader blir mindre än omvärldens.

Enda sättet för att få konkurrenskraftiga priser gentemot omvärlden det är att vi tar ut mindre löneökningar, som garanterar våra medlemmar att man reellt sett får ut mer för pengarna. Enda chansen att göra det är att vi får ner inflationen. Ta tyskarna, det är ett bra exempel, dom har under flera år nu på 70-talet lyckats ligga på en inflationstakt som är betydligt lägre än omvärlden. Dom har alltså, trots att dom tagit ut löneökningar som varit större än våra, reallönemässigt sett, kunnat öka sin konkurrenskraft. Och trots att dom har haft en kontinuerlig revalvering, genom uppskrivning av sin valuta. Nu när du får en sänkning utav D-markskursen så blir deras konkurrenskraft förödande.

Fråga: Hur stoppar man inflationen då? Beror inflationen på LO och SAF eller beror den på penningmängden?

Stig Malm: Inflationen består av en väldig massa komponenter och det finns styrmedel på, skulle jag vilja påstå, nästan alla dom här komponenterna, till och med den värsta boven, nämligen den allmänna förväntningen. Jag tror att inflationen beror i

väldigt stor utsträckning på vilka förväntningar man har.

Det är den inhemska inflationen som du kan få bukt med. Så har du då en importerad inflation, som är värre att komma åt. Men om vi skulle vara beredda att moderera våra avtalskrav efter en förväntad låg inflation så stärker vi ju vår industris konkurrenskraft vilket rimligen borde kunna göra att man skulle kunna revalvera i likhet med tyskarna och då kan du alltså revalvera bort en del av den importerade inflationen och på så sätt få både en låg inhemsk och en låg importerad inflation.

Fråga: Vad tror du om penningmängdens inverkan på inflationen?

Stig Malm: Det finns en risk vid att man går alltför strikt vid ekonomiska modeller. Dom ekonomiska modellerna bygger på att det inte finns människor. Det är möjligt att du av teoretiska skäl kan få Nobelpriset om du gör en modell à la Friedman men den är helt omöjlig att tillämpa så länge det finns folk, människor, i en demokratisk ordning. Möjligen kan man tillämpa Friedman i Chile, med en starkt polismakt med en oerhörd diktatur, då kan du nog göra det. Men i ett demokratiskt land är det omöjligt, fullkomligt omöjligt. Och det kommer England att visa. Folk accepterar inte det. Monetarismen bygger på att marknadskrafterna måste få spelrum ut i yttersta detalj. Du måste alltså ha sämre kläder och bättre kläder. Du måste ha sämre bostäder och bättre bostäder. Du måste alltså gå så långt att du måste visa

på dom skillnader som finns. Om du kan få människor att acceptera Friedmans system socialt, då går det att tillämpa, men det kommer dom inte att göra, inte i västvärlden, i en diktatur går det, kanske.

Fråga: I Metalls överstyrelses yttrande till kongressen i juni i år sades att handlingsprogrammet utgår ifrån att allt värde skapas av människor i arbete och det är därmed rättmätigt att de som bidrar till produktionen också skall ha bestämmandet över utformningen av produktionen och fördelningen av resultatet. Du kanske till och med har varit med om att skriva det där?

Stig Malm: Ja, det har jag varit. Vi utgår ifrån att allt värde skapas av människor i arbete. Det är utan tvivel på det sättet. Pengar skapar inget mervärde. Frågan är här då den klassiska mellan arbete och kapital.

Fråga: Finns det då ingen legitim kapitalavkastning?

Stig Malm: Jovisst finns det det. Självklart.

Fråga: De som bidrar till produktionen, det är alltså dom anställda det?

Stig Malm: Det gör ju i och för sig också kapitalet. I dag har dom som har satt in pengarna ett helt dominerande, avgörande, inflytande. Vad vi menar, det är att dom som skapar mervärdet, det är ju alla anställda i företaget, dom har egentligen

ingenting att säga till om. Det är kapitalet som svarar för hela bestämmandet och det tycker vi är fel.

Fråga: Ni vill alltså flytta över bestämmandet till dom anställda?

Stig Malm: Ja, det blir nog lösningen på sikt. Det tror jag. Det där är det ju många som funderar över, hur skall det gå med stormöten men det är det inte frågan om. Det är ju samma resonemang som vi har när det gäller den kollektiva kapitalbildningen. En kollektiv kapitalbildning innebär ju inte att det skall sitta några råd och bestämma, utan vi måste ju fortfarande ha dom som bestämmer i olika lägen.

Fråga: Det finns ju olika former av socialism i både teori och praktiken, varav statsocialism är en. Tycker du att ett system där staten ägde alla företag skulle vara bättre eller sämre än det system vi har i dag?

Stig Malm: Jag tror att ägandeformen egentligen inte är avgörande. Jag har haft en diskussion med en mycket framstående medlem i ditt parti och diskussionen gällde om man skulle skapa statliga handels- hus. Han byggde sin uppfattning på att det skulle bli folk från industriverket, industridepartementet som skulle driva det statliga handelshuset. Jag sa åt honom att jag skulle aldrig acceptera att låta din absolut bästa marknadsförare operera bort min blindtarm. Därför att till det vill jag ha en kirurg och om den kirurgen sen ope-

rerar mig på ett statligt sjukhus eller på ett privat sjukhus, det är egentligen egalt. Det viktiga är att det är en duktig kirurg. Och därför måste det också vara egalt om den duktiga marknadsföraren jobbar i ett privat eller i ett statligt handelshus. Det viktiga är att vi tar tillvara dom goda krafterna som finns. Sen under vilka former man skall göra det är av underordnad betydelse för verksamheten. Man hävdar alltid att statlig verksamhet är sämre. Trots det så tvekar man inte en sekund på att lägga in sig på ett statligt eller på ett landstingsägt sjukhus, därför att man litar på dom duktiga kirurgerna.

Fråga: Det ligger mycket i det, men jag ville ha fram din inställning till statsocialism?

Stig Malm: Jag har ju varit i Sovjet vid några tillfällen och kommit i bråk med dom om dom mänskliga rättigheterna. Jag har ingenting till övers för den typen. Men det är inte socialism, utan det är kommunism, vilket är något helt annat än det vi vill ha. Det socialistiska samhället som jag ser som ett drömsamhälle, det är långt, långt ifrån Östeuropa.

Fråga: Men frågan är alltså om vad man skall lära av erfarenheterna från Östeuropa och Sovjet. Är den faktiskt existerande socialismen, eller kommunismen, ett olycksfall i arbetet eller finns det systematiska risker i ett system där staten äger alla företag?

Stig Malm: Jag tycker att man skall se dom här frågorna praktiskt. Om du vill ta Sovjet som ett exempel på hur statlig verksamhet skall fungera och säga att det är ett tecken på att statlig verksamhet är av ondo, så skulle jag vilja säga att statlig verksamhet i Österrike fungerar alldeles utmärkt. Och i Japan har du ju en form av koppling privat/statlig företagsamhet som fungerar alldeles utmärkt också. Jag menar att vi skall ta dom bästa sakerna i system som finns, men utveckla våra egna system, för jag tror inte vi har särskilt mycket att lära av dom system som finns i öst.

Fråga: Man kan heller inte lära att det är fel att staten äger alla företag?

Stig Malm: Nej, det kan man inte lära ut av det ryska systemet. Det man kan lära av det ryska systemet, det tycker jag är ganska viktigt, det är att den där typen av planeringsverksamhet som man har, det är fel. Det har jag haft många debatter om tidigare. Därför att när vi kräver en riktig industripolitik så brukar man säga att det är precis vad man håller på med i Sovjet. Den typen av planering har jag aldrig drömt om, därför att den är, tycker jag, fullkomligt vansinnig.

Jag tycker att den svenska jordbrukspolitiken är ett bra exempel på planering, den är väldigt lik den japanska. Man har en planering i Sverige när det gäller jordbrukspolitiken som är mycket mycket hård. Man kan nästan bestämma på potatisen och grisen när hur mycket som

skall produceras i vårt land utan att en enda bonde känner sig planerad. Och det är så jag tycker att det skall fungera ungefär som MITI i Japan. Man skall ha en utifrån Sverige vettig planering. Inom dom ramarna skall företagen ha en oerhörd stor självständighet, därför att det går inte, och där kan vi lära av öststatssystemet, att tro att man i något ministerium kan sitta och planera hur man skall göra i en fabrik, det går inte.

Fråga: Skall man också lära att man skall hålla isär fackets uppgifter och dom företagsledande uppgifterna?

Stig Malm: Ja, det tror jag att man skall göra. Det har jag sagt många gånger när jag varit ute på kurser och konferenser att det nya medbestämmandet och den kollektiva kapitalbildningen innebär inte att facket kommer att ta över den företagsledande rollen, men däremot kommer facket att fungera som kravställare i företaget, en kravställare.

Fråga: Om det är rätt att den som sparar på banken får ränta, så tror jag att både du och dom flesta håller med om att det är rätt att dom, som sparar i aktier, som har lite risker i sig, skall få lite högre avkastning än dom som sparar i en bank. Har du någon uppfattning om storleksordningen på den där riskpremien, hur stor den skall vara?

Stig Malm: Nej, det har jag faktiskt inte. Jag tycker att det finns sådana risker, som

är så stora, så att man kan inte begära av enskilda individer att ta dom, och då kan du aldrig sätta ett mått på hur mycket betalt du skall ha för att ta en sådan stor risk och därför tror jag att samhället solidariskt måste ta sådana risker.

Det kommer att behöva göras investeringar, riskfyllda investeringar, som är så riskfyllda att det blir så orimligt höga riskpremier för den som vill satsa kapitalet, så man kan inte ge sådana riskpremier.

Fråga: Du måste väl ändå ha en uppfattning om vad som är rimlig lönsamhet för aktieägarna i genomsnitt? Ungefär obligationsränta + 3-4%? När man fastställer vad som är övervinst och undervinst så måste man ha i bakgrund vad som är rimlig vinst?

Stig Malm: Tyvärr är det ju så, generellt sett, att vinstnivån är för låg i svensk industri i dag. Den är alldeles för låg. Den måste öka. Om man skall göra riskfyllda investeringar i dag, förvänta sig en rimlig avkastning, så måste man jämföra dom med någonting annat. Och i dag jämför man dom med att köpa fastigheter i Gamla Stan eller att köpa guld och sådana saker. Vi har inte råd att i dag konkurrera med den typen av avkastning. En del utav investmentbolagen som man menar skall ta investeringar och utveckla industrin har intresse för andra objekt därför att det ger en större avkastning. Men att tävla med den typen utav konst, antikviteter, guld, det går inte.

Jag tycker att man skall börja med att ta

ner inflationen till en vettig nivå, då tycker jag det är lite lättare att diskutera avkastning. Visserligen kan du säga att realavkastningen är oberoende av inflationen, men det är ändå någonting som sticker i ögonen.

Fråga: Om lönsamheten nu ligger på en för låg nivå och om man, genom att det blir låga löneökningar, höjer lönsamhetsnivån från en för låg till en lagom nivå, kan man då säga att löntagar-kollektivet har avstått från någonting?

Stig Malm: Nu ser du det här i perspektivet 1981 och framåt, men jag vill se det i mycket, mycket längre perspektiv. Vi har fört en solidarisk lönepolitik, som har inneburit att vi tagit ut för lite ur många företag under ganska många år. Vi har gjort det på Volvo, LM Ericsson och en del företag. Vi har tagit ut för mycket för en del textilföretag och en del andra företag efter deras betalningsförmåga. Där har vi kunnat motivera och kunnat förklara, fått folk att acceptera av det skälet att det vi har tagit ut för lite i Volvo, LM Ericsson, det har man använt till att investera i nya produktionsanläggningar och nya maskiner. Då har vi kunnat acceptera att ta ut för lite därför att vi måste ha byggt ut industrin för att ta hand om dom som blir utslagna därför att vi har tagit ut för mycket. Men när vi nu tar ut för lite och vi märker att dom inte använder sina pengar för att skapa ny sysselsättning, utan köper antikviteter och fastigheter, då får vi en helt annan typ av diskussion. Vi kan alltså inte

motivera att ta ut för låga löneökningar om det tillfaller kapitalägarna och inte används för investeringar.

Fråga: Oberoende av om man bara därigenom höjer lönsamheten från en för låg till en rimlig nivå?

Stig Malm: Ja, just det. Det kan vi alltså inte göra, och gör vi det ändå, så kommer det där att reglera sig själv. För dom år som vi har tagit ut mindre, så har det reglerats genom att man har fått en stark löneglidning, lokala strejker och allt det där.

Om vi skall stärka vår industris konkurrenskraft så gör vi inte det genom att ta ut oförändrat fast fördela från löntagarna till kapitalägarna, utan vi måste ta ut så att det blir bättre lönsamhet för företagen. För att få bättre lönsamhet för företagen så skulle vi då ta ut lägre löneökningar än vad som fanns utrymme för, men det innebär att dom pengarna, som frigörs på det sättet, dom vill vi ha återinvesterade för ny sysselsättning.

Fråga: Enligt den marknadsekonomiska teorin skall företagen eftersträva högsta möjliga vinst inom ramen för fri konkurrens, fritt konsumtionsval och fri prisbildning. På vilket sätt skulle företagens beteende ändras i en länsfondsekonomi?

Stig Malm: Jag tror inte att det skulle ändras särskilt mycket. Även om vi delar in landet i 24 län så är fortfarande Sverige

bara 8 miljoner invånare på vårt jordklot och vi lever i en öppen värld med väldigt stort exportberoende. Oavsett hur vi bryter itu dom här fonderna internt och administrerar dom så är alla väl medvetna om att vi lever i en total värld där vi vare sig i ett län eller i ett land kan göra så mycket särskilt annorlunda.

Fråga: Men avgörande är ändå om företagen i teorin även i fortsättningen skall vinstmaximera eller om dom skall ha andra mål för sin verksamhet som länsfonderna ger dom?

Stig Malm: Om du går in på den Friedmanska eller den riktigt ortodoxa vinstmaximeringsprincipen så finns det inte ett enda företag i Sverige som försöker med det.

Dom vet att dom lever i demokrati där det finns människor. Det finns många företag, privata företag, superkapitalistiska företag, som tar ganska stor social hänsyn, som inte stämmer med vinstmaximeringsmålet. Det kommer även de företag som har kollektivt kapitalbildningskapital i sig att göra.

Fråga: Men vitsen med att införa löntagarfonder, att överföra företagen i löntagarfondernas ägo, måste väl ändå vara att företagen skall bete sig på ett annat sätt än dom betar sig i dag?

Stig Malm: Jag säger aldrig löntagarfonder utan jag säger alltid kollektiv kapitalbildning. Man har ryckt loss den här frågan

och gjort den till en enskild fråga vilket det alltså inte är. Hur skall vi göra för att förbättra svensk industris konkurrenskraft utomlands? Som jag ser det så finns det en möjlighet, och det har jag sagt åt dig tidigare, det är att vi måste sänka våra kostnader i förhållande till omvärlden. Det innebär i så fall att vi måste ta ut mindre löneökningar än vad som finns utrymme för och det sociala systemet, demokratin i vårt land, tål inte en kapitalöverföring som är för stor. Av det skälet måste de pengar som frigörs, dom måste tillkomma dom som avstår dom. Dom pengarna måste användas för att investera. Vi behöver investera ungefär 40 miljarder under 80-talet utöver vad vi redan investerar. Dom pengarna får du inte fram någon annanstans än att göra på det här sättet. Och då slår du alltså två flugor i en smäll, ja du slår tre. Du får en lägre löneutvecklingstakt, du får riskvilligt kapital och du får en lägre inflation. Det är det som är tanken.

Fråga: Och du får med tiden ett samhälle där alla företag utav betydelse ägs av fondsystemet ...

Stig Malm: Ja, men du har ett system i dag där alla stora exportföretag ägs av familjen Wallenberg. Jag tycker att dom har gått ganska bra ändå.

Fråga: Det blir ingen skillnad?

Stig Malm: Sandvik kommer att sälja sina borrar på samma marknader uti världen som dom har gjort tidigare. SKF kommer

att sälja sina kullager. Vi kan ju inte förändra priset eller någonting annat särskilt mycket, då får vi inte sälja våra produkter. Det är ju helt enkelt så. Vi lever i en världsekonomi där vi kan i och för sig prioritera vissa saker olika, hur man vill göra en interninvestering, men det är ju bara marginella frågor. Jag skulle vilja fråga dig en sak. Vem tror du är räddast om företaget? Tror du det är kapitalet, tror du att det är företagsledningen eller tror du att det är dom anställda?

Fråga: Jag tror att kapitalägarna är räddast om lönsamheten och effektiviteten.

Stig Malm: Vet du vad jag tror? Det finns inget som är så lättfotat som kapitalet. Kapitalet söker sig alltid dit där det ger största avkastningen. Det söker sig till guld och antikviteter därför att det ger större avkastning. Dom har inte särskilt stora moraliska betänkligheter för att sticka från ett företag. Företagsledningen sitter ofta med kontrakt så för deras del är det inget bekymmer och är dom duktiga så får dom jobb någon annanstans. Men dom anställda, med sina fruar, kanske på andra jobb, med sina villor och alltihop. Det är dom som drabbas. Det är dom som är rädda om sina företag. Och du kan inte få in i min skalle hur den som är mest rädd om ett företag skall göra så att företagen går åt helsike. Det är ofattbart för mig att begripa. Jag upplever det så att dom anställda vill slå vakt om sitt företag, inte göra det sämre, utan göra det bättre. Och

om då dom anställda får ett inflytande genom ett ägande så har jag svårt att se varför det företaget skall bli sämre. Om du skulle svara på den här frågan nu, så skulle du säga så här, dom är inte tillräckligt skickliga, dom här människorna ...

Fråga: Man kan väl köpa folk som är skickliga?

Stig Malm: Precis, du skulle ha svarat det. Men vi kommer i löntagarfondssystemet att köpa skickligt folk. Vi fick slåss mycket hårt för att få Cavalli-Björkman som chef för Landskronainvest. Vad är Landskronainvest annat än precis en form av löntagarfond, visserligen ganska lokal och ganska liten? Vi tycker att det är bra att Cavalli har accepterat. Så kommer vi att göra i fortsättningen också. Vi kommer att ha kirurger som opererar blindtarmen.

Fråga: Nu skall man ha 24 länsfonder, men kommer verkligen dom att behålla sin självständighet? Kommer det inte i realiteten att bli en rådgivande kommitté i Stockholm som kommer att samordna deras verksamhet? Kan man tänka sig att 24 länsfonder har var sin aktiepost i Volvo eller SKF och sedan ...

Stig Malm: Jag tror att de här 24 länsfonderna kommer att styras ...

Fråga: Att styras?

Stig Malm: Att styras en del ja. Jag tror att

det är nödvändigt. Skälet till att det är nödvändigt, det är att jag tror att en del utav dom som kommer att sitta i sina fonder är för rädda om sina företag. Därför att Öresundsvarvet hade ju inte varit bättre eller sämre om vi hade haft en löntagarfond, men risken hade varit ganska stor att löntagarfonden hade gått in i företaget. Därför måste det alltså finnas en central övergripande planering. Den enda risken, inte den som du ser, den risken jag ser är att dom lokala länsfonderna kan riskera att konservera och inte ha någon strukturalisering som är lämplig därför att dom slåss för länet. Jag har skojar med många och sagt att man kanske skulle säga att dom här länsfonderna skulle få köpa aktier i alla företag utom dom i sitt eget län.

Konstruktionen är ju inte låst än, men det är den enda risken jag ser. Men där måste det finnas en viss form utav ramar för verksamheten. Det ska ju inte vara någon centraldirigering à la Wallenberg, det hoppas jag inte det skall bli.

Fråga: Det sägs att socialdemokraterna har lämnat vissa frågor öppna i fondkonstruktionen, som man eftersträvar bred samverkan om. På vilka punkter har man lämnat öppet, jag har läst och funderat men har inte hittat några öppna punkter egentligen?

Stig Malm: Jodå, det finns många öppna punkter. Yttrandena kommer att bli sådana på LO och socialdemokratiska partiets kongress, förhoppningsvis, att det

kommer att bli ganska mycket öppet av det skälet att jag har märkt, och en del med mig, att många progressiva krafter i näringslivet nu vill börja resonera om det här. Jag har varit på träffar, den mest officiella träffen var när jag var på SNS årsmöte, då Stig Ramel, Nobelstiftelsens ordförande, gick upp och talade om varför man behövde ha kollektiv kapitalbildning, men sen tyckte han alltså inte om formerna för dom. Sedan under middagen, när jag satt bredvid honom vid bordet, så anvisade han 6-7 olika konstruktioner, och jag sa att det är bra, för att så tycker jag att det skall vara. Man måste övertyga Industriförbundet och SAF om att man måste komma över den där tröskeln att säga nej till fonderna, utan säg så här, vi behöver en kollektiv kapitalbildning, låt oss hitta en form som passar oss väldigt bra.

Du och jag är ungefär jämgamla, du har väl också minnen utav ATP-striden och det röstläge och den socialiseringsdebatt och allt som fanns då. Sen har vi sett resultatet och man kan fråga sig, hur hade vårt land sett ut om vi inte hade haft ATP-fonderna när det gäller uppbyggnaden av bostäder m m.

Jag tycker att man nu skall ha det öppet för att få en konstruktiv diskussion. Då måste alltså man komma över den här första tröskeln, nämligen att acceptera att man behöver någon form utav fondbildning. Nu tror jag att den här frågan kommer att hanteras det här året som är kvar genom att vi kommer att träffa olika grupperingar och lyssna och lära oss och för-

söka hitta någon form av samförstånd.

Jag har dristat mig till att skriva några rader om det här i Svenska Dagbladet och jag tycker att det finns ett behov av samförstånd om olika frågor även på den här punkten. Även om inte Olle Ljunggren och Östergren håller med mig riktigt så tror jag att man skall ha samförstånd också på den här punkten. Därför att får vi inte det, så är jag bekymrad. Därför att då kommer dom här, som skriker högst i dag dagen efter valet nästa år att vilja diskutera den här frågan, men då är det för sent.

Fråga: Du menar att om man skall ha en uppgörelse så skall man ha det före valet?

Stig Malm: Ja, därför att då kan man på ett bättre sätt få en konstruktiv diskussion. Och jag har märkt nu att antalet intressenter ökar allteftersom tiden går och under nästa år kommer det att vara väldigt många som vill göra upp i fondfrågan bara för att få någon att kunna träffa uppgörelse med.

Det är ett bekymmer med Industriförbundet och SAF. Vi har anklagat dom för det i mindre grupper. Vi upplevde det allra starkast 1976 och det var det valet då Fälldin seglade framåt på opinionsmätningarna genom att säga att man skulle sitta i ett kök och tälja traskor och ha en ko i garaget och vi försökte då sakligt argumentera för behov av energi och allt sånt där. Vi fick slåss alldeles ensamma. Industriförbundet låg platt. SAF låg platt. Jag tror att dom hade ett övergripande intres-

se, nämligen att man skulle få ett regeringsskifte. Nu efteråt kommer dom och anklagar oss. Det är för djävligt rent ut sagt. Vi räddade vad som räddas kunde med linje 2, annars hade det gått fullkomligt åt helsike, men hade vi fått draghjälp då när Fälldin var ute och tjoade som värst och Karin Söder stod på Sergels Torg och sa att sol, vind och vatten lyser Lucia i natten, hade vi fått hjälp då, av andra krafter, så hade vi kunnat fått en vettigare energipolitik. Och nu är det samma sak med fondfrågan. Det är bara fanatikerna som ligger och ser det övergripande intresset och ser den kollektiva kapitalbildningen som en politisk fråga, en fråga om vem som skall ha makten i framtiden, som säger att enda chansen att stoppa socialdemokraterna det är att köra fondfrågan, därför att då vinner dom inte tillbaka makten.

Fråga: Det säger jag.

Stig Malm: Ja, det finns dom som kör den linjen. Och dom kommer inte att få något inflytande på den kollektiva kapitalbildningens utformning.

Fråga: Men alltså, på vilka punkter är det som man inte har bundit sig? Man har bundit sig för att det skall vara länsfonder och att det skall vara vinstdelning och att det skall vara en avgift på lönesumman och att det skall vara individuella andelar bara på avkastningen. Det finns inga öppna punkter kvar.

Stig Malm: Jo, det kommer att finnas ett yttrande till det här förslaget, som kommer att säga att det finns möjligheter också på den punkten. Vi har haft resomang, vi har varit med där både Olof Palme och en del andra har träffat näringslivsfolk, och vi har förklarat för dom att det finns öppningar om dom bara vill sätta igång och diskutera. Det finns emellertid en risk att den hatpropaganda som bl a SAF och Industriförbundet bedriver gör att manöverutrymmet minskar, man är ju blockerad i den här frågan därför att det är ett visst övergripande politiskt intresse. Man ser det inte som en sakfråga.